

Három Világ diákjai

Beszélgetés Humberto Solas kubai rendezővel

A nemzetközi Filmés és Televíziós Iskolát, más néven „A Három Világ Iskoláját” 1986 decemberében, az Új Latin-amerikai Film VIII. Nemzetközi Fesztiváljával egyidőben avatták fel a Havanna közelében lévő San Antonio de Los Bañosban. Az iskola az előző, VII. filmfesztivál alkalmával létrehozott Alapítvány segítségével született meg. Az Új Latin-amerikai Film Alapítvány autonóm szervezet, székhelye Havanna, elnöke a Nobel-díjas kolumbiai fró, Gabriel García Márquez, s fő célja hozzájárulni Latin-Amerika, a Karib szigetvilág, Afrika és Ázsia népeinek művészeti fejlődéséhez és kulturális szuverenitásához. Az Alapítvány és az iskola fölött nem a kubai állam gyakorol felügyeletet; az iskola fölöttes szerve maga az autonóm Alapítvány. Igazgatója az argentin filmrendező, Fernando Birri. Az intézményben 1987 januárjában 82 harmadik világbeli fiatal kezdte meg tanulmányait.

— *Lehet-e és kell-e a művészetet tanítani? Ha igen, mi az, amit tanítani lehet belőle?*

— Nem vagyok a leghivatottabb erre a kérdésre válaszolni, lévén, hogy magam nem jártam főiskolára. Azt hiszem, lehet valaki művész anélkül, hogy elvégezné a főiskolát. Empirikus úton is lehet technikai képzettséget és általános kulturális képzettséget szerezni, ha az illetőnek van tehetsége, ami minden hivatás gyakorlásához alapvető fontosságú, a művészeti hivatás esetében pedig kiváltképpen, de a technológia — mely látszólag

leegyszerűsödött, valójában azonban bonyolultabb, mint valaha is volt —, szükségessé teszi a főiskolai képzést.

— *A főiskolára már előzőleg felkészült emberek jelentkeznek-e? Hogyan választják ki, kit vesznek fel és kit nem?*

— A Főiskola elvileg megkövetel bizonyos kulturáltságot a jelentkezőktől, ezért a pályázóknak egyetemi előkészítői végzettséggel kell rendelkezniük, vagyis az egyetemi tanulmányok előtt kell állniuk. A főiskolának egyetemi rangja van, azaz a főiskolai diploma ugyanannyit ér, mint más egyetemi ágazatok diplomái. Most nézzük, hogyan zajlik a felvétel. A kiválogatás egy kérdőív alapján történik. Ezen a főiskolán sokféle ország diákjai tanulnak, főként latin-amerikaiak, azonban — kis részben — képviselteti magát Afrika és Ázsia is. A résztvevő országok mindegyikében létezik egy intézmény, amely meghirdeti a pályázatot, és megszervezi a felvételi vizsgát. A vizsga során egy kérdőívet kell kitölteni. Ennek alapján állapítják meg a diákok felkészültségét a filmművészetről, valamint általános kulturális, történelmi, filozófiai stb. képzettségüket. A kvóta országoként igen csekély, minden országból 4 diákot vesznek fel évente, beleértve Kubát is. A pályázatra nagyon sok, mindkét nembeli fiatal jelentkezik, és a vizsga rendkívül szigorú elemzése után általában 500 vagy 1000 jelentkezőből választják ki azt a négyet, aki a Főiskola hallgatója lesz. Ez tehát a felvételi formája. Ami magát a képzést illeti, van egy első év, amelyet bevezető évfolyamnak neveznek. Ennek során a diák általános ismereteket kap a filmgyártás minden területéről. A hallgatók világítástechnikát, fényképezést, montázstechnikát, színészvezetést, forgatókönyvírást, díszlettervezést stb. tanulnak, összegező módon, egy kilenc hónapos tanfolyam során. Ezután a bevezető tanfolyam után

újabb értékelés következik. Azok a diákok, akik megfelelnek az iskola kívánalmainak, tovább lépnek, hogy a hároméves rendes tanfolyam hallgatói legyenek. Ebben az évben egy kicsit engedékeny volt a Főiskola, lévén, hogy a diákoknak csaknem 90 százaléka a rendes tanfolyam hallgatója lett. A következő évben már szigorúbb lesz a válogatás: úgy számolunk, hogy a bevezető évfolyamban végezetteknek mintegy 50 százaléka jut majd tovább.

— *Milyen garanciát nyújt a Főiskola arra, hogy akik elvégzik, valóban rendezők lesznek-e? Egyáltalán, ad-e ilyen garanciát a diploma?*

— Kubában erre minden garancia megvan. Vagyis, a végzett hallgatók, tanulmányi eredményüknek megfelelően, bekerülnek a filmiparba, a televízióba, a videó-műhelyekbe vagy a rádióba, mert a Főiskola mindezekre az ágazatokra képesítést ad. A kontinens többi részét illetően nem tudjuk, mi vár a hallgatókra. Bár azok a — részben állami, részben magánintézmények, melyek Latin-Amerika-szerte részt vállalnak a költségvetésből, vállaltak bizonyos garanciákat arra, hogy elhelyezik a végzett hallgatókat magánvállalatoknál vagy másutt. A bevezető évfolyam hallgatói számára, a kitűnő tanári kar tagjain kívül, már eddig is olyan jelentős személyiségek vállaltak előadás-sorozatokat vendégprofesszorként, mint például Carrière, aki Buñuel és Marco Ferreri forgatókönyvírója. Az év során még olyan további vendégprofesszorok várhatók, mint Francis Coppola és Sidney Pollack; a végzett hallgatók tehát, akiknek ilyen személyiségek voltak a tanárai, biztos, hogy nemcsak saját országukban, de más országokban is komoly előnnyel indulnak, ha állásra pályáznak.

— *Fernando Birri, a főiskola igazgatója, a főiskola alapító okmányában hangsúlyozza, hogy az intézmény nem tipikus filmakadémia. Miben nyilvánul ez meg?*

— Ennek a megmagyarázására Birri lenne hivatott. Megpróbálom a magam módján magyarázni. Birri költő, ugyanakkor nagyon nagy kulturális felkészültségű ember, és harcosa a haladó latin-amerikai filmnek. Birri elképzelése, szerintem, egy tökéletesen szentségtörő iskola. Vagyis, hogy a főiskola a legcsekélyebb mértékben se engedelmeskedjék semmiféle ortodoxiának, az eszmék semmiféle dogmatizmusának. Szabadgondolkodó iskolát akar. Olyan iskolát, amely az alulfejlettség, az elkerülhe-

tetlen antiimperialista harc valóságának talajából nő ki; fontosnak tartja azonban, hogy mindez ne kösse gúzsba az esztétikai kifejezőmódot, s ne gátolja meg polémikus, sem pedig esztétikailag ambíciózus művek alkotását. Kreatív filmművészetet akarunk teremteni, és ehhez kell alapul szolgálnia az iskolának. Atipikus az iskola rendkívüli rugalmassága is: nincsenek merev sémák az órarendet tekintve, és az adott kereteken belül

nagyon nagy a szabad választás lehetősége. Tiszteletben tartják a diákok egyéniségét, engedik, hogy azok képességeiket egyéni hajlamaik, esztétikai ízlésük és kritériumaik szerint bontakoztassák ki. Számomra ezért ez az iskola a világ legjelentősebb filmfőiskolája.

DOBOS ÉVA

Debütánsok

A holnap grúz filmes nemzedéke

A jó nevű és nagy múltú Tbiliszi Színházművészeti Főiskola kebelén belül tíz évvel ezelőtt jött létre a Filmművészeti Fakultás. Persze semmi sem születik a pusztán talajon, minden előzmény nélkül. A megelőző évtizedek kiemelkedő grúz filmes egyéniségei (Nyikolaj Sengelaja, Mihail Csiaureli, majd később Tengiz Abuladze és Revaz Cseidze) a moszkvai Filmfőiskola, a VGIK hallgatói voltak. Egyéni látásmódjuk már a főiskolai évek alatt készült vizsgamunkákban is megmutatkozott, s később a Tbiliszi Stúdióban létrehozott filmjeikben még jobban körvonalazódott. Végül is itt, az Abuladze köré csoportosuló fiatal „stúdiósok” alkotói buzgalma forrta ki magát, s kért hivatalosan iskolaként teret; először mint filmes tanszék, majd később mint önálló fakultás.

A kezdeti szűk létszámú filmrendező oktatás 1979-ben kiegészült egy párhuzamos operatőri kurzussal, s napjainkban a filmfakultás keretein belül folyik képzés a forgatókönyvírói tagozaton, a filmkritikusi és el-

méleti tagozaton, sőt újabban animációs filmrendezői osztály is indult. A tanulmányi idő az egyes szakokon 5 év, melyből az utolsó évet a diplomamunka elkészítésére szánják. A rendezői és operatőri szakokon a hallgatók első évtől kezdődően félévenként gyakorlati produkcióval vizsgáznak mesterségből, ami kezdetben kisebb etűdöket jelent, a magasabb évfolyamokon pedig 10–20 perces dokumentum-jellegű, vagy fikciós munkákat, önállóan választott témából. A diplomafilm pedig (ha a stúdió támogatja) akár teljes hosszúságú játékfilm is lehet, de ez a lehetőség csupán a legtehetségesebb hallgatók számára adott.

Az oktatás kis csoportokban folyik (egy-egy mester mellett 2–3 ember!), tehát szinte személyre, alkotói egyéniségre szabottan. A leendő művészek már másodévtől kezdve sokat vannak kint a forgatásokon, s itt „élesben” tanulják, lesik el tanáraiktól a mesterség különböző fogásait. A mesterség-tanárok egyébként kivétel nélkül a szakma vezető alkotó művészei, a kortárs grúz filmművészet első számú emberei. A legutolsó két évfolyam rendező-tanára: Sengelaja és Gogoberidze, operatőri tagozaton pedig Paatasvili.

Az iskolában egyelőre szó sincs túlképzésről. Az eddig képzett 75 hallgató közül 74(!) a pályán dolgozik, s munkája van, csak legyén

kedve és megújuló tehetsége csinálni is. Igaz, a diplomás hallgatók értékrendje némileg különbözik a miénktől. A televízióban végzett munka nem számít „rangon alulinak”, aki a dokumentum-, vagy kisfilmek világában találja meg tehetsége kibontakoztatásának lehetőségét, nem érzi magát szerencsétlen embernek. A végzés utáni közeli években — igaz — csak kevesek számára röppen fel a nagyfilmkészítés madara, s az „inasévek” első- és másodasszisztensi szerepét a vezető rendezők mellett legtöbbször természetesen állapotnak tekintik.

A fiatal filmesek alkotó próbálkozásainak, kísérleteinek színtere a mi Balázs Béla Stúdióinkhoz hasonló „DEBŰT” nevű egyesülés a Grúzia Film kebelén belül és annak finanszírozásában. Itt javarészt rövidfilmek készülnek, melyeket már megmértetésként a nagyközönségnek is bemutatnak. Az itt elért sikerek alapján kap általában a „debütáns” jogot az egész estét betöltő film elkészítésére.

A rendező-hallgatók büszkén mesélik, hogy tudomásuk szerint náluk a főiskolán van az első, a nagyközönség számára nyitott, s rendszeresen működő Egyetemi Filmszínház, ahol csak a leendő főiskolás filmművészek (illetve volt hallgatók) vizsgamunkáikat vetítik minden pénteken.

Az esti programot az aznapi helyi újságok is közlik. A műsor 3–4 rövidfilmet foglal magába. A vetítés előtt egy, a kritikusi tagozaton tanuló hallgató vezeti be a filmet, s rövid interjúban megszólaltatja a közönség előtt a mű alkotóit. A bemutatókat vita, véleménycsere követi. A közönséggel való ilyen élő kapcsolat már az iskolás évek alatt bizonyára felbecsülhetetlen jelentőségű a fiatal művészek számára. A visszajelzés alapján leszűrt tanulságok, mint mondják, erősen befolyásolják a későbbi alkotói alapállást, hiszen ez is iskola, ahol tanulni lehet és kell is. Jó publicisztikai és propaganda-előkészítés után egy hónapban két alkalommal ezeket a filmeket vidéken is bemutatják (kulturházakban, alkalmasint falusi mozikban is).

A nyitást, a nyitottságot egyébként az is jelzi, hogy a jövő évtől a grúz filmiskolába való jelentkezés határait az eddigi köztársasági szintről össz-szövetségi szintre terjesztik ki.

DR. VINCZE LAJOS
